

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6

วิถีชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต
 2. การตั้งถิ่นฐานและวิถีการดำเนินชีวิตในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
 3. บทสรุป
- คำถามท้ายบท
เอกสารอ้างอิง

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดและความสำคัญของวิถีชีวิตได้
2. อธิบายการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสมัยอดีตได้
3. อธิบายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันได้
4. อธิบายวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของผู้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันได้
5. วิเคราะห์และอธิบายความเกี่ยวข้องของวิถีชีวิตกับการพัฒนาในสังคมพหุวัฒนธรรมได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนประจำบท

1. การบรรยายประกอบสไลด์ Microsoft PowerPoint
2. การศึกษาเอกสารประกอบการสอน
3. การอภิปรายเป็นกลุ่ม
4. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและสรุปเป็นผลงาน
5. ยกตัวอย่างวิถีชีวิตในท้องถิ่นที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต
6. การตอบคำถามท้ายบท
7. การนำเสนอผลงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สื่อการเรียนการสอน

1. สไลด์ Microsoft Power Point ประกอบการสอน
2. เอกสารประกอบการสอน
3. ตัวอย่างวิถีชีวิตท้องถิ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม (สื่อออนไลน์)

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ ความตั้งใจเรียน
2. สังเกตการณ์ให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
3. ตรวจสอบผลงานการทำแบบฝึกหัดท้ายบท การรายงานและการศึกษาค้นคว้า

บทที่ 6

วิถีชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ที่ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ทำ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่า ควรเป็นอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม สำหรับสังคมไทยแต่ละภูมิภาคนั้น การดำรงวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่มีแตกต่างกันไป เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตลอดมา มีทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิม นับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของพื้นที่ ที่แตกต่างจากสังคมไทยใน ภูมิภาคอื่น ๆ หลายประการ สังคมไทยในสามจังหวัดชายแดนใต้อยู่ร่วมกันอย่างเข้าอกเข้าใจกัน ดำเนิน วิถีชีวิตร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตลอด สิ่งเหล่านี้สะท้อนผ่านวิถีชีวิตในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น วิถีทางสังคม การประกอบอาชีพ หรือแม้กระทั่งวิถีแห่งการนับถือศาสนา

ดังนั้น ในการทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิต โดยเฉพาะวิถีในสังคมพหุวัฒนธรรม ถือเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในแนวทางของการพัฒนาชุมชนหรือสังคมพหุวัฒนธรรมได้สอดคล้องกับ บริบทของสังคมเหล่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต จำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของวิถีชีวิต แนวคิด เกี่ยวกับวิถีชีวิต ตลอดจนความสำคัญของวิถีชีวิต ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1. ความหมายของวิถีชีวิต

สารานุกรมเว็บสเตอร์ (Webster's New World Dictionary, 1994: 781) ให้ความหมายว่า วิถีชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตโดยภาพรวมของบุคคลซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะและค่านิยมของ บุคคลนั้น

นอกจากนี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แปลความหมาย คำว่า วิถีชีวิต ที่แตกต่างกันไปโดยอาจเรียกว่า วิถีชีวิต แบบแผนการดำเนินชีวิต แบบแผนชีวิต สีลาชีวิต รวมทั้งครรลองชีวิต (Lifestyles or Style of Life) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน และมีผู้ให้ความหมายของวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันตามแนวความคิดของแต่ละบุคคล ดังนี้

โอไบรอน (O'Brien, 1976 : 39-40) ให้ความหมายว่า แบบแผนชีวิต หมายถึง นิสัยที่ประพฤติในการดำรงชีวิต เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การดูแลสุขภาพ การประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือสังคม

องค์การอนามัยโลก (WHO. Health Education Unit, 1986 : 118) ให้ความหมายของวิถีชีวิตว่า หมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

ซิงเกอร์ (Singer, J.E. 1982) ให้ความหมายของวิถีชีวิตว่า เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตหรือแบบแผนของการปฏิบัติของประชาชนในเรื่องการทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวัน

ชูลท์ (Shultz, 1984) กล่าวว่า วิถีชีวิตเป็นอุปนิสัยในการดำเนินชีวิตจนเป็นกิจวัตรประจำวันของแต่ละบุคคล โดยมีผลกระทบทางบวกหรือทางลบต่อบุคคลนั้น

วอล์คเกอร์ และคณะ (Walker, et al. 1990) กล่าวว่าวิถีชีวิต คือการกระทำและการรับรู้ของบุคคลเพื่อที่จะคงไว้หรือส่งเสริมให้เกิดความผาสุกความรู้สึที่มีคุณค่า และความสุขสมบูรณ์ในชีวิตของแต่ละบุคคล

คุลบอก เอิร์ลล์ และมองโกเมอร์รี่ (Kulbok; Earls and Montgomery, 1988) กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงพฤติกรรมการดำเนินชีวิต ซึ่งบุคคลนั้นได้เลือกแล้วซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของคนนั้น ในด้านดี หรือไม่ดีก็ได้

ประกษาเพ็ญ สุวรรณ (2541 : 21) กล่าวว่า วิถีชีวิตหรือสีลาชีวิตเป็นผลจากรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลปฏิบัติจนเป็นนิสัย และส่งผลให้เกิดสภาวะสุขภาพที่เป็นปัญหาหรือเสี่ยงต่อการเป็นโรค/ปัญหาสุขภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างสีลาชีวิต สิ่งแวดล้อม และสภาวะสุขภาพเป็นความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนมาก

คำว่า “วิถีชีวิต” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539) ได้ให้ความหมายของคำว่า วิถีชีวิต หมายถึง ความเป็นไปในการดำรงชีวิต ส่วนประเสริฐ วิทยารัฐ (2522 อ้างถึงใน สุมาลี หวังพุดิ, 2546) ได้กล่าวสรุปความหมายของคำว่า วิถีชีวิต หมายถึง การอยู่อาศัยของกลุ่มคน ได้ประกอบอาชีพทำมาหากินตามสภาพแวดล้อม ผูกพันกันและมีกฎระเบียบที่ตกทอดมาควบคุม และได้กล่าวสรุปไว้ว่า การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนทั้งถิ่นในสภาวะต่างๆ สามารถศึกษาจากด้านการตั้งถิ่นฐาน ด้านเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ

วิถีชีวิต หมายถึง การกระทำตามวิธีการและแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้มีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต โดยกระทำอย่างต่อเนื่องจนติดเป็นนิสัย กระทั่งการกระทำนั้น ได้ กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต (ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับวิถีชีวิต, 2552)

วิถีชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนในแต่ละสังคม บนพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของนักทฤษฎี ศรีสุทธี (2544) ได้สรุปความหมายของคำว่าวิถีชีวิต หมายถึง การแสดงพฤติกรรมต่างๆ เป็นประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เป็นนิสัย ซึ่งจะสะท้อนทัศนคติ และวัฒนธรรมของบุคคล เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลในเรื่องที่อยู่อาศัย ลักษณะครอบครัว ขนบธรรมเนียมประเพณี การดูแลสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลนั้น จะได้รับอิทธิพลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความแตกต่างของรายได้ การศึกษา อาชีพ ความเชื่อของบุคคล จะเป็นตัวกำหนดทำให้เกิดความแตกต่างของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าวิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลธรรมและคุณธรรม จนกลายเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

ในทฤษฎีของนักวิชาการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ เช่น บุญสนอง บุญโยทยาน (2515) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ไว้ว่า ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมในระดับสากล และวัฒนธรรมย่อยในระดับท้องถิ่น การเรียนรู้และการปรับตัวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่ๆ จึงเป็นไปเพื่อการอยู่รอดในสังคม วิถีชีวิตอยู่ควบคู่กับวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปต่างๆ ในสังคมนมนุษย์ ซึ่งได้มีข้อสมมติที่แตกต่างกันไป ทำให้การเปลี่ยนแปลงมีความหมายแตกต่างกันไปด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงในเรื่องธรรมชาติ มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นต้น

ส่วนเอมมาลย์ ราชนันฑารักษ์ (2544) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต (Way of Life) ไว้ว่าวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ทำไม่ว่าจะเป็นการแปร่งฟัน สวมใส่เสื้อผ้าเครื่องประดับตลอดจนการเล่นกีฬา ดูโทรทัศน์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมจะกำหนดว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร

ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตของคนถูกกำหนดให้แตกต่างกันด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เช่น ชาวเขาก็แตกต่างจากชาวเมือง คนไทยอิสลามก็แตกต่างจากคนไทยพุทธ เป็นต้น ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวไทยหรือต่างชาตีก็น่าจะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเอง จึงไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครสูงหรือต่ำ ถ้าหลัง ป่าเถื่อน กว่าอิกวัฒนธรรมหนึ่ง (สุพัตรา สุภาพ, 2541) และวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่ๆ เพื่อการอยู่รอด แต่สิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตคือ คติธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งปัจจัยสี่ จึงทำให้มนุษย์จำเป็นต้องการแลกเปลี่ยนการผลิตซึ่งกันและกันในชุมชน

ดังนั้นแล้ววิถีชีวิตจึงเป็นการสรุปความคิดและแนวทางการปฏิบัติตนของชุมชนนั้นๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้นๆ ที่มีคุณค่า เกิดจากการรวบรวมจากประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ซึ่งหากต้องการเข้าใจชุมชนจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540)

นอกจากนี้ ธวัชชัย พิษผล (2549 : 132) ได้อธิบายไว้ว่า แนวความคิดการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เราสามารถยึดเป็นหลักในการปฏิบัติได้กับทุกอาชีพ นั่นคือ

1. การจะทำงานอะไรต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ก่อน ต้องมีสติจึงจะเกิดปัญญา
2. ต้องมีความอดทนมุ่งมั่น ยึดหลักธรรมา ความถูกต้องจะทำให้เราสามารถเผชิญหน้ากับทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยไม่หวาดกลัว
3. ต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่ายและประหยัด
4. ทำงานโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่หวังผลอันใด เมื่องานนั้นสำเร็จลุล่วงสิ่งที่เราจะได้รับก็คือ ความสุขในการที่เราทำเพื่อผู้อื่นนั่นเอง
5. ต้องรับฟังความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน
6. ควรมีความขยันหมั่นเพียร และมีความตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ
7. ต้องมีความสุจริตและมีความกตัญญูซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด
8. ควรพึ่งตนเองให้ได้ก่อนที่จะพึ่งคนอื่น และส่งเสริมคนเก่ง คนดี ไม่อิจฉาเพื่อนร่วมงาน

9. ทำอย่างไรมาจะได้ผลอย่างนั้นตอบแทน ทรงสอนว่า ถ้าปลูกมะม่วงก็จะได้มะม่วง ถ้าปลูกความดีก็จะได้รับความรักกลับมา

10. ต้องมีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ครอบครัว สังคม และประเทศชาติจึงจะอยู่รอดได้

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนไว้ว่า วิถีชีวิตชุมชนใดชุมชนหนึ่งมักมีความแตกต่างกันออกไปและเป็นที่ยอมรับถือปฏิบัติจนเคยชินของชุมชนนั้นๆ ซึ่งปัจจัยแห่งความแตกต่างมักจะมาจาก เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และที่สำคัญที่สุดก็คือ วัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เพื่อให้เข้าใจจึงมีกรอบโดยทั่วไปในการศึกษาคือ ด้านสภาพพื้นฐานของชุมชน ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านวัฒนธรรม

3. ความสำคัญของวิถีชีวิตต่อการพัฒนาสังคม

การศึกษาวถีชีวิตของชุมชนในสภาวะต่างๆ สามารถศึกษาจากด้านการตั้งถิ่นฐานหรือสภาพพื้นฐานของชุมชน ด้านเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ดังนั้นในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต นอกจากจะช่วยทำหน้าที่อนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้ไปสู่อนุชนรุ่นหลัง และช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมให้เข้ากับ การเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาแล้วนั้น ยังพบว่าความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่หลากหลายจากนักวิชาการ ได้แก่

ประเวศ วะสี (2538 : 19-24) ได้กล่าวถึงการดำรงชีวิตที่มีคุณค่าหรือมีวิถีที่ถูกต้องทุกคนควรจะพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า 5 ประการ คือ เบญจวิถี ดังนี้

1) ปลูกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ จุดเริ่มต้นของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าอยู่ที่การปลูกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองให้ตระหนักรู้ว่า เรามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ที่จะรัก และที่จะเป็นอิสระ คือ พ้นจากความบีบคั้นได้ มโนสำนึกทำให้เกิดพลังอำนาจแห่งเจตจำนงพลังนี้ก่อให้เกิดพลังชีวิต ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ และมีความสำเร็จ

2) สัมผัสเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ ในสังคมสมัยใหม่ ชีวิตและการทำงานของคนอยู่กับความเทียม ทำให้แปลกแยกจากธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ ชีวิตมนุษย์ที่แปลกแยกจากธรรมชาติและจากเพื่อนมนุษย์ทำให้เกิดปัญหาทางจิต สังคมและปัญญา อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาต่างๆ เป็นอันมาก ในสังคมปัจจุบันชีวิตที่มีคุณค่าต้องพยายามให้สัมผัสกับธรรมชาติ และสัมผัสกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ไว้เสมอๆ เพื่อพัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน และพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่งขึ้น

3) ขยายความรักเพื่อนมนุษย์และความรักธรรมชาติออกไปอย่างกว้างขวาง โดยปราศจากเงื่อนไขทางลัทธิ อุดมการณ์ หรือชนชั้นใดๆ ให้จิตใจเต็มไปด้วยมิตรไมตรีและเอื้ออาทรต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย มีความรักสากล เมื่อทำได้ดังนี้มากขึ้นเรื่อยๆ จิตใจจะสงบ ประสบความงามความสุขและอิสรภาพ ทำให้อยู่ในฐานะที่พร้อมจะเรียนรู้จากทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสถานการณ์ตามความเป็นจริง

ตามปกติมนุษย์เรียนรู้ได้ยากเพราะมัวไปข้องติดอยู่ในอารมณ์ แต่เมื่อมีความรักสากลแล้ว สามารถเรียนรู้ได้จากคนทุกคนและจากทุกสถานการณ์ จะทำให้มีศักยภาพมาก

4) รวมกลุ่มทำให้เกิดความเป็นชุมชน การรวมกลุ่มของบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และการกระทำร่วมกัน และมีองค์กรจัดการจะเกิดความอบอุ่นและความสุขอย่างท่วมท้น มีพลังการเรียนรู้และพลังการสร้างสรรคสูงมากเมื่อเกิดสภาพดังกล่าวขึ้นเรียกว่า ความเป็นชุมชน และเครือข่ายของชุมชน จะทำให้แก้ปัญหาได้ทุกชนิด

5) การเป็นบุคคลเรียนรู้ในยุคสมัยแห่งความสลับซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนทุกคนต้องเป็นบุคคลเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้จากทุกคนและทุกสถานการณ์ การรู้อะไรแจ่มแจ้งทำให้เกิดความสุข เพราะทำให้เกิดอิสรภาพ หรือการหลุดพ้นจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความบีบคั้น การเรียนรู้ที่ถูกต้องทำให้รู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์และสังคมทั้งทางวัตถุธรรมและนามธรรม รวมไปถึงจนถึงทางวิญญาณ การรู้ความจริงทำให้มีศักยภาพสังคมเรียนรู้ และบุคคลจะต้องเป็นบุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2544 : 41-42) ได้กล่าวถึงแนวคิดวิถีชีวิตที่จะดำรงคุณค่าหรือเพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตไว้ ดังนี้

- 1) สร้างสมดุลทางกายภาพ คือ การทำให้ร่างกายแข็งแรง สุขภาพกายดี
- 2) สร้างสมดุลทางจิต คือ การทำให้จิตมีความมั่นคง สุขภาพจิตดี
- 3) สร้างสมดุลทางสังคม คือ การทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น กลุ่มเพื่อนมั่นคง
- 4) สร้างสมดุลทางเศรษฐกิจ คือ การทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง
- 5) สร้างสมดุลทางจิตวิญญาณ คือ การมีคุณธรรมจริยธรรม ทำประโยชน์ตนพร้อมๆ ไปด้วยกับประโยชน์ท่านด้วย

6) ส่งเสริมสมดุลทางธรรมชาติ คือ การทำให้ธรรมชาติคงความหลากหลายสามารถรักษาความสมดุลในระบบนิเวศน์

สุเมธ ตันติเวชกุล (2543 : 2) ได้กล่าวถึงแนวคิดวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่มีมิติครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ

- 1) มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้ความยั่งยืนมั่นคงเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ให้พ้นจากความยากจน
- 2) มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ไม่โลภ
- 3) มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคีปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอาเปรียบกันการมุ่งร้ายทำลายกัน

4) มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สินเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

การตั้งถิ่นฐานและวิถีการดำเนินชีวิตในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การนำเสนอถึงการตั้งถิ่นฐานและวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะแสดงให้เห็นถึงวิถีความเป็นมาของผู้คนที่มีความหลากหลายมาอยู่รวมกัน ผสมผสานวิถีของกันและกันจนเป็นถิ่นฐานในปัจจุบัน การนำเสนอวิถีดังกล่าวประกอบด้วย 3 ประการ คือ ด้านการตั้งถิ่นฐาน ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การตั้งถิ่นฐาน

วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความแตกต่างกัน หรือในบางท้องถิ่นอาจจะคล้ายคลึงกัน มีการผสมผสานกัน เพราะโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีการติดต่อกับโลกภายนอก ต่างกลุ่ม ต่างชาติพันธุ์ ต่างศาสนา วัฒนธรรมย่อมมีการรับและการถ่ายทอดซึ่งกันและกัน จึงก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2523: 4-9) ได้กล่าวถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของดินแดนภาคใต้สรุปได้ว่า ดินแดนภาคใต้เดิมเป็นที่ตั้งของชนพื้นเมืองพวกนิกริโต เนื่องจากภาคใต้มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ต่อมาจึงมีผู้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ปะปนกับชน กลุ่มเดิมได้แก่ พวกมลายู เขมร มอญ ไทย และจีน เป็นต้น เมื่อมีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นคนเชื้อสายอื่นๆ ก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้นจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ จึงก่อให้เกิดการสังสมวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ประมาณพุทธศตวรรษที่ 6-7 ชาวอินเดียได้เดินทางมาติดต่อค้าขายและได้นำเอาศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามาเผยแพร่ด้วย ดินแดนภาคใต้จึงได้รับเอาวัฒนธรรมตามแบบอย่างอินเดียหลายอย่าง และในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน จีน อาหรับ ขวา ก็ได้เดินทางมาค้าขายกับดินแดนทางภาคใต้ จึงทำให้วัฒนธรรมของพวกอาหรับและจีนมีอิทธิพลต่อชนชาวภาคใต้ ดังนั้นวัฒนธรรมภาคใต้จึงมีทั้งแบบดั้งเดิมของชาวพื้นเมือง คือการนับถือผีนางไม้ การนับถือผีบรรพบุรุษ และวัฒนธรรมใหม่ที่รับเข้ามา คือการนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ตามแบบอย่างของอินเดีย และนับถือศาสนาอิสลามตามแบบอย่างชาวอาหรับ จึงกล่าวได้ว่าภาคใต้เป็นแหล่งที่มีรากเหง้าของวัฒนธรรมมาจากอดีตอันยาวนาน (รัศมี ดาโอะ, 2559)

นักโบราณคดีแบ่งกลุ่มชนก่อนประวัติศาสตร์ของภาคใต้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ชนชาวถ้ำและชนชาวน้ำ การพัฒนาการโครงสร้างการดำรงชีวิตเรื่อยมาจนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 5 - 8 อันเป็น

ช่วงแรกที่ติดต่อกับชนต่างชาติที่เดินเรือมาจากดินแดนโพ้นทะเล พบว่า คนภาคใต้มีรูปลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันตามวิธีการดำรงชีวิตไว้ 5 กลุ่มด้วยกัน คือ ชนเผ่าชาวป่า ชนชาวน้ำ คนเมือง คนต่างแดน และคนลูกผสม

พัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน บริเวณภาคใต้ตอนล่างประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส อดีตดินแดนบริเวณนี้มีผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาตลอด โดยมีการพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญขึ้น มีการติดต่อกับค้าขายกับชุมชนอื่น ๆ ด้วยทำเลที่ตั้งเอื้ออำนวยแก่การเป็นเมืองท่าเป็นอย่างดี การตั้งถิ่นฐานหรือแหล่งที่อยู่อาศัยของกลุ่มชน เริ่มจากพื้นที่ป่าเขา ต้นลำน้ำแล้วค่อย ๆ เคลื่อนมาสู่บริเวณลุ่มน้ำที่เป็นภูเขาลูกโดดและเนินบนพื้นที่ราบในกลุ่มท่าสาบ เขาควหา ซึ่งเป็นจุดที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมของกลุ่มชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ 2 ทาง คือ ป่าเขาต้นน้ำปัตตานีทางหนึ่งกับพื้นที่ป่าเขาอำเภอยะหา จังหวัดยะลา ทางด้านตะวันตกอีกทางหนึ่ง กลุ่มชนบริเวณท่าสาบ เขาควหาได้พัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ร่วมสมัยเดียวกันกับกลุ่มชนที่เคลื่อนต่อไป อยู่บริเวณใกล้ปากแม่น้ำปัตตานียิ่งขึ้น คือ กลายเป็นกลุ่มชนโบราณยะรัง ซึ่งได้ตั้งถิ่นฐานขึ้นอย่างถาวรและขยายเป็นชุมชนใหญ่ ซึ่งนักวิชาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีบางท่านเชื่อว่า คือ “อาณาจักรลังกาสุกะ”

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นภาพของการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงนำเสนอให้เห็นพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในแต่ละพื้นที่ (สารานุกรมเสรี, 2559) ดังนี้

1.1 การตั้งถิ่นฐานในปัตตานี

ถิ่นฐานและการโยกย้าย ตามตำนานพื้นเมืองของปัตตานีเล่าสืบกันมาว่า เมืองปัตตานีโบราณ หรือเมื่อครั้งยังเรียกว่า “ลังกาสุกะ” นั้น ได้มีการโยกย้ายมาแล้ว 3 ครั้ง เดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านปาโย หรือบาโย ซึ่งทุกวันนี้ได้แก่ บริเวณท้องที่ตำบลหน้าถ้ำ ตำบลท่าสาบ อำเภอมือง จังหวัดยะลา บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำปัตตานี ในบริเวณนี้ได้พบซากโบราณสถาน โบราณวัตถุจำนวนมาก แต่มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 15-17 เป็นส่วนใหญ่

การเคลื่อนย้ายครั้งที่ 1 ได้อพยพมาตั้งเมืองที่ “บ้านตะมางัน” ท้องที่ตำบลเรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส แต่ชื่อ “ตะมางัน” ปัจจุบันมีอยู่ที่เมืองยะรังเก่า อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จึงอาจเป็นไปได้ว่าผู้จดจำตำนานเกิดความไขว้เขวขึ้นก็ได้ อีกทั้งที่อำเภอรือเสาะก็ไม่พบโบราณสถานหรือหลักฐานใดๆ ที่เก่าถึงสมัยลังกาสุกะ

การเคลื่อนย้ายครั้งที่ 2 ได้อพยพย้ายมาตั้งบ้านเมืองที่ “บ้านประแว” คือเมืองยะรังเก่า ในท้องที่ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เมืองเก่าของปัตตานีที่ “บ้านประแว” แห่งนี้ได้รับการเชื่อถือมากที่สุดว่าคือ “เมืองลังกาสุกะ” เนื่องจากที่ตั้งใกล้เคียงกับที่ได้รับการจดบันทึกในจดหมายเหตุของประเทศต่างๆ ตลอดจนได้พบหลักฐานจำนวนมาก รวมทั้งศาสนสถานทั้งของศาสนา

พุทธ ศาสนาพราหมณ์ และอื่นๆ อายุ ตั้งแต่ พ.ศ. 1100 – 1400 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นหลักฐานที่เน้นถึงความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดของอาณาจักรลังกาสุกะ

การเคลื่อนย้ายครั้งที่ 4 ได้อพยพมาตั้งเมืองใหม่ที่บ้าน “กรือเซะ” อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี อยู่ห่างจากตัวเมืองปัจจุบันประมาณ 4 กิโลเมตร สันนิษฐานว่าเมืองนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อเมืองปัตตานี และชื่อเมือง “ลังกาสุกะ” ก็จางหายไปจากหน้าบันทึกทางประวัติศาสตร์

ลักษณะบ้านเมืองและการเป็นอยู่ เป็นอาณาจักรที่มีพืชผล มีเครื่องเทศมาก ประชาชนทั้งหญิงและชายไว้ผมยาวประบ่า สวมเสื้อผ้าไม่มีแขน กษัตริย์และขุนนางใช้ผ้ายกทองสีแดงคลุมเครื่องแต่งกาย ใส่ตุ้มหูทอง ผู้หญิงมีผ้าคลุมและใส่สร้อยสังวาล กำแพงเมืองก่อด้วยอิฐ มีประตูเมืองหลายชั้น เมื่อกษัตริย์เสด็จออกจากวังจะประทับบนหลังช้าง หลังคาถูกเป็นผ้าขาว หน้าขบวนมีพลกลอง และมีทหารถือธงล้อมรอบ ชาวเมืองนี้กล่าวว่าเมืองนี้ได้ตั้งเมืองมากกว่า 400 ปีแล้ว

1.2 การตั้งถิ่นฐานในจังหวัดยะลา

คำว่า "ยะลา" มาจากภาษาพื้นเมืองเดิมว่า "ยะลอ" ซึ่งแปลว่า "แห" เพราะสถานที่ตั้งเมืองเดิมคือ บ้านยะลอ (ตำบลยะลอในปัจจุบัน) ต่อมาได้มีการย้ายมาตั้งเมืองใหม่หลายครั้ง ในที่สุดมาตั้งที่บ้านนิบ ตำบลสะเตง ตราบเท่าทุกวันนี้ ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของจังหวัดยะลาในปัจจุบันแต่เดิมจะเป็นท้องที่ในบริเวณหนึ่งของเมืองปัตตานี ซึ่งในปลายปีพ.ศ. 2475 ได้ประกาศยกเลิกมณฑลปัตตานี และได้มีการปรับปรุงการปกครองหัวเมืองตามพระราช อาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 จัดบริหารราชการส่วน จัดบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอมีข้าหลวงประจำจังหวัด และกรมการจังหวัดเป็นผู้บริหาร จังหวัดยะลาจึงเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยสืบต่อมาจนทุกวันนี้

ยะลาเดิมเป็นท้องที่หนึ่งของเมืองปัตตานีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 5) ได้มีการปรับปรุงการปกครองใหม่เป็นการปกครองแบบเทศาภิบาลและได้ออกประกาศข้อ บังคับสำหรับปกครอง 7 หัวเมือง รัตนโกสินทรศก 120 ซึ่งประกอบด้วยเมืองปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง สายบุรี ยะลา ะแงะและรามัน ในแต่ละเมืองจะแบ่งเขตการปกครองเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2447ประกาศจัดตั้งมณฑลปัตตานีขึ้นดูแลหัวเมืองทั้ง 7 แทนมณฑลนครศรีธรรมราช และยุบเมืองเหลือ 4 เมือง ได้แก่ ปัตตานี ยะลา สายบุรี และระแงะ ต่อมา พ.ศ. 2450 เมืองยะลาแบ่งเขตการปกครองเป็น 2 อำเภอ ได้แก่อำเภอเมืองยะลาและอำเภอยะหา ต่อมา พ.ศ. 2475 ได้มีการยกเลิกมณฑลปัตตานี และในปี พ.ศ. 2476 เมืองยะลาได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นจังหวัดยะลา ตามพระราชบัญญัติราช อาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 เรื่อง การจัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาค ออกเป็นจังหวัด เป็นอำเภอ และให้มีข้าหลวงประจำจังหวัด และกรมการจังหวัดเป็นผู้บริหารราชการ

จังหวัดยะลาเป็นหนึ่งใน 4 จังหวัดของไทย ที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งมีมากถึงร้อยละ 68.9 และประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายมลายูถึงร้อยละ 66.1

นอกจากนั้นก็จะมีชาวไทยชาวจีนและชาวนวน ภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวันก็จะมีภาษามลายูถิ่น ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันออกไป ภาษาไทยซึ่งก็มีการใช้สนทนา รวมถึงภาษาจีนซึ่งแพร่หลาย อยู่ในกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดยะลา รวมถึงภาษาของชาวซาไก ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตอำเภอธารโต

1.3 การตั้งถิ่นฐานในนราธิวาส

จังหวัดนราธิวาสเดิมเป็นเพียงหมู่บ้านชาวประมง ซึ่งตั้งอยู่ปากแม่น้ำบางนราติดชายทะเลอ่าวไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช บ้านบางนราถูกจัดให้อยู่ในเขตปกครองของเมืองสายบุรี ต่อมาถูกย้ายมาอยู่ในปกครองของเมืองระแงะ ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งในมณฑลปัตตานี ปี พ.ศ. 2355 เกิดมีโจรร้ายปล้นสะดมมากมายในมณฑลปัตตานี เหลือกำลังที่พระยาปัตตานีจะจัดการลงได้ จึงขอความช่วยเหลือไปยังพระยาสงขลาให้ช่วยมาปราบปรามจนสำเร็จ พร้อมทั้งวางนโยบายแบ่งแยกเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง คือ เมืองปัตตานี เมืองหนองจิก เมืองยะลา เมืองรามัน เมืองระแงะ เมืองสายบุรี และเมืองยะหริ่ง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดกบฏใน 4 หัวเมืองปักษ์ใต้ โดยมีพระยาปัตตานี พระยาหนองจิก พระยายะลา และพระยาระแงะ สมคบร่วมกัน พระยาสงขลาจึงยกกำลังมาปราบปรามโดยมีพระยาเยหริ่งเป็นกำลังสำคัญช่วยทำการปราบปรามจนสำเร็จ ภายหลังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาราชการเมืองระแงะสืบต่อจากพระยาระแงะที่หลบหนีไป และได้ย้ายที่ว่าการจากรากบ้านระแงะมาตั้งใหม่ที่ตำบลตันหยงมัส หรืออำเภอระแงะ ในปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยกเลิกการปกครองแบบเก่า ขณะเดียวกับบ้านบางนราได้เจริญขึ้นเป็นชุมชนใหญ่ จนกลายเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้าขายทั้งทางบกและทางทะเล และเพื่อให้การดูแลและขยายเมืองเป็นไปด้วยดี ในวันที่ 27 กรกฎาคมปีเดียวกันจึงมีประกาศพระบรมราชโองการให้แยก 7 หัวเมืองออกจากมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า มณฑลปัตตานี ในช่วงนี้ได้ย้ายที่ว่าการจากเมืองระแงะมาตั้งที่บ้านมะนาลอ

ในปี พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสมณฑลปักษ์ใต้ ได้เสด็จพระราชดำเนินยังบ้านบางนราในวันที่ 10 มิถุนายน และพระราชทานชื่อว่า นราธิวาส อันมีความหมายว่า ที่อยู่ของคนดี ถัดมาในปี พ.ศ. 2465 มีการปรับปรุงระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคครั้งใหญ่ โดยการเปลี่ยนชื่อเมืองมาเป็นจังหวัด เมืองนราธิวาสจึงเปลี่ยนมาเป็นจังหวัดนราธิวาสนับแต่นั้นเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม หากกล่าวโดยรวมของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสนั้น ในอดีตคือ อาณาจักรปัตตานี (มลายู: **كراجان فتاني**; Kerajaan Patani) ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย อาณาจักรปัตตานีถือกำเนิดขึ้นก่อนอาณาจักรสยาม 500ปี เริ่มจากเป็นเผ่าเล็ก ๆ รวมตัวกัน มีประชากรอาศัย 200-250 คน มีชื่อว่า ปีสัง โดยแต่ละปีจะมีตูวอลา (หัวหน้าเผ่าในสมัยนั้น) มาปกครอง และจะสลับทุก ๆ 1 ปี ต่อมา มีชนกลุ่มใหญ่เข้า

มา มีบทบาทในแถบนี้มากขึ้น จนในที่สุดก็ถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรลังกาสุกะ และเปลี่ยนจากชื่อ ปีสัง มาเป็น บาลูกา ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9 หลังจากนั้นราว 100 ปี ลูกชายกษัตริย์ลังกาสุกะ ได้เดินทางมาถึงที่นี่ และรู้สึกประทับใจ เลยเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า ปาตาลีปุตระ แล้วก่อตั้งเป็นรัฐใหม่ ชื่อ รัฐปาตาลีปุตระ จนมีพ่อค้ามากมายเข้ามาติดต่อค้าขายทั้งจีน อาหรับ แต่ชาวอาหรับเรียกที่นี่ว่า ฟาตอนี เลยมีคนเรียกดินแดนแห่งนี้แตกต่างกันออกไป เดิมอาณาจักรปัตตานีนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน แต่ในราวพุทธศตวรรษที่ 21 ได้เริ่มเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม โดยบางช่วงอาณาจักรแผ่ขยายครอบคลุมถึงกanton และตรังگانู ตอนกลางของมาเลเซีย แต่หลังการสิ้นสุดราชวงศ์ศรีวิชัย อาณาจักรปัตตานีก็เริ่มเสื่อมลง จนตกอยู่ในอำนาจของสยามในปี พ.ศ. 2329 และกลายเป็นเมืองขึ้นเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2445 ก็ถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยามประเทศ (อารีฟิน บินจิและคณะ, 2550).

2. วิธีการดำเนินชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม

วิถีชีวิตของชุมชนแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมนิยมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ วิถีชีวิตของชุมชนหลาย ๆ ชุมชนก็ผสมผสานหรือบูรณาการเป็นวิถีชีวิตทางสังคม ดังนั้น วิถีชีวิตชุมชนกับวิถีชีวิตทางสังคมจึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง และมีอิทธิพลต่อกันอย่างแยกไม่ได้

2.1 แนวคิดวิถีทางสังคมและวัฒนธรรม

มิติการวิเคราะห์ทางสังคมนิยมวิเคราะห์ 2 แนวทาง คือ มองสังคมภาพกว้างและมองสังคมในแง่เฉพาะ ในการนำเสนอครั้งนี้ ได้นำเสนอแนวคิดวิถีทางสังคม โดยให้ความสนใจการมองสังคมในแง่เฉพาะที่ครอบคลุม การศึกษา ศาสนาและความเชื่อ ความสมัครสมานกลมเกลียวสัมพันธ์ภาพในชุมชน (สดีไส สร้างโสรก, 2541: 14)

สุภางค์ จันทวานิช (2535, หน้า 10) ได้กล่าวถึงการศึกษาวรรณกรรมในบริบททางสังคม โดยกล่าวว่า ความแตกต่างทางวิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่มเป็นการประกอบขึ้นด้วยปัจจัยต่าง ๆ ทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม อันเป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบทางสังคมและพฤติกรรมของคนใน แต่ละสังคม การศึกษาพฤติกรรมใด ๆ ทางสังคมจึงต้องศึกษาบริบทแวดล้อมทางสังคมประกอบกันไปด้วย

พฤติกรรมการแสดงออกไม่ว่าจะอยู่ในรูปของวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ในรูปของวัฒนธรรมการแสดง เช่น การประกอบอาหาร ในรูปของประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีงานแต่งงาน ล้วนเป็นส่วนหนึ่งที่สัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ในระบบวัฒนธรรมนั้น ๆ การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านี้ จำเป็นต้องศึกษาในบริบททางสังคมเพื่อให้เห็นสิ่งที่เรากำลังศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในชุมชนในสังคมและวัฒนธรรมนั้นอย่างแท้จริง

การศึกษาวัฒนธรรมในบริบททางสังคม เป็นการยอมรับความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ไม่มีวัฒนธรรมของคนกลุ่มใดที่ไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมอื่น ๆ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงเกิดภาวะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยทั่วไป การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมในสังคม จึงต้องศึกษาไปพร้อม ๆ กับภาวะทางสังคม และลักษณะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมนั้น

2.2 วิธีการดำเนินชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการผสมผสาน 3 วัฒนธรรม 2 ศาสนาหลัก คือ ศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม โครงสร้างทางสังคมของชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารประเทศแต่ละครั้ง นำมาใช้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างสังคมของชุมชนมุสลิมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ “เพราะโครงสร้างของชุมชนมุสลิม เชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกันกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ระดับชุมชนจะมีความผูกพันกับผู้นำศาสนา มีโต๊ะอิหม่าม โต๊ะบิลา โต๊ะกอเต็บ และกรรมการมัสยิด มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความสัมพันธ์ ปกครอง แนะนำ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน แต่จะมีวัฒนธรรมแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองออกมาอย่างชัดเจนตามรูปแบบวิธีการดำเนินชีวิต ด้านการประกอบอาชีพและการทำมาหากิน ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย อาหารการกิน ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะการแสดง การละเล่นพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะเป็นมลายูมุสลิมที่แตกต่างจากการสื่อความเป็นไทยพุทธอย่างเห็นได้ชัด แต่แท้จริงแล้วพื้นที่ซึ่งเรียกว่าดินแดนมลายูก็เป็นสังคมพหุลักษณะ ที่มีหลากหลายชาติพันธุ์อยู่ร่วมกันเช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่นๆ ในภูมิภาคหรือคาบสมุทรมนี้ จึงมีคนมลายูจีน ไทย หรือแม้แต่มุสลิมที่อยู่ในป่าลึก ลักษณะของการอยู่ร่วมกันเช่นนี้ยังคงดำรงมานานหลายชั่วคนจนถึงปัจจุบัน ในแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งกล่าวไว้ว่าวิถีชีวิตชุมชนใดชุมชนหนึ่งมักมีความแตกต่างกันออกไปและเป็นที่ยอมรับถือปฏิบัติจนเคยชินของชุมชนนั้นๆ ซึ่งปัจจัยแห่งความแตกต่างมักจะมาจากเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และที่สำคัญที่สุดก็คือ วัฒนธรรม

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีวิถีทางสังคมและวัฒนธรรมของที่ปรากฏให้เห็นเป็นอัตลักษณ์ ซึ่งจะนำเสนอตัวอย่างของวิถีดังกล่าว ได้ดังนี้

1) วิถี “ร้านน้ำชา”

เมื่อนึกถึงบรรยากาศการพูดคุยกันแบบเป็นกันเองกับผองเพื่อน คนรู้จัก หรือแม้แต่ติดต่อธุรกิจกันในพื้นที่ชายแดนใต้ ย่อมนึกถึง “ร้านน้ำชา” ที่มีได้มีแค่น้ำชาเหมือนชื่อที่เรียก หากเป็นสถานที่รวบรวมสารพัดเมนูของกินของอร่อยอีกมากมายบรรยากาศ เช่นนี้มีให้เห็นทั่วไปในปลายด้ามขวานแห่งนี้ ทั้งในหมู่บ้าน ชุมชน และในเมือง โดยเฉพาะใน อ.เมืองของแต่ละพื้นที่ ร้านน้ำชาจะ

คลาคล่ำไปด้วยผู้คนที่ทุกวัยทุกศาสนาทุกเพศ หลากหลายสาขาอาชีพ และสำหรับ “ร้านบังหนูด” ถือเป็นหนึ่งจากร้านน้ำชาและสถานที่นัดพบของหลายๆ คนใน อ.เมืองปัตตานี เป็นร้านเก่าแก่ตั้งอยู่บนถนนเจริญประดิษฐ์ หรือถนนสายม.อ. มากกว่า 30 ปี เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางด้วยทำเลที่ตั้งของร้านที่หาง่ายตรงวงเวียนหน้าม.อ.ปัตตานี ที่ใครขี่หรือขับรถผ่านไปมาก็มักเรียกหากันได้

ร้านบังหนูดเปิดบริการกันตั้งแต่หลัง ละครหมาดซุฮิ โต๊ะนั่งราวสามสิบตัวทั้งในและนอกร้านจะถูกจัดจ้อยด้วยสารพัดกลุ่มลูกค้าจนเต็ม ก่อนหน้านี้มีต้นหูควางใหญ่แผ่กิ่งก้านให้ร่มเงาเป็นสัญลักษณ์ของร้านที่ทุก คนจำติดตา จนมีพายุพัดจนหักโค่นลงไป บังหนูดจึงเปลี่ยนบรรยากาศใหม่เป็นการใช้ร่มและเถาวัลย์พันเลื้อยไปตามต้นไม้

เมื่อมาถึงที่นี่ เหมือนกับได้เจอสังคมย่อยๆ ของปัตตานี ด้วยมีลูกค้าหลากหลายกลุ่มมานั่งพูดคุยและทานมื้อเช้ากันด้วยอาหารและขนม พื้นเมือง สารพัดเมนูน้ำและโรตีสานจนถึงเกือบเที่ยงจึงเบาบางลง และเริ่มใหม่ในช่วงบ่ายไปจนถึงค่ำ ปิดเฉพาะวันศุกร์วันเดียว หกวันที่เหลือจึงเป็นความสุขในชีวิตของหลายคนจากร้านนี้ ดังภาพที่ 6.1

ภาพที่ 6.1 วิถี “ร้านน้ำชา”

ที่มา (<http://iikc.mict.go.th>)

ส่วน ย่านตะลุโบะ ย่านเก่าแก่ของปัตตานีมีร้านน้ำชาและโรตีสานที่คนในพื้นที่รู้จักกันดีเช่นกัน คือ แวมะโรตีสานที่ขึ้นชื่อของโรตีสานจิ้มแกง โรตีสานดาว แป้งกรอบนอกนุ่มใน ไม่มีเจ้าใดเหมือนบรรยากาศแห่งการสนทนา จิบชาแกล้มโรตีสานตั้งแต่เช้าตรู่เช่นกัน หากลูกค้าส่วนใหญ่ของที่นี่จะเป็นผู้ชายทุกวัย อาจด้วยวัฒนธรรมและธรรมเนียมของคนที่นี่ที่ผู้หญิงไม่นิยมไปนั่งตามร้านน้ำชา จึงทำให้เห็นว่ามีผู้หญิงที่นั่งพูดคุยหรือทานอาหารในร้านน้ำชาน้อยไปด้วย เรื่องราวของวงน้ำชาที่นี่มีทุกส

ครบครันเช่นกัน ลูกคามีตั้งแต่เด็กยันสูงวัย ร้านแวมะเปิดบริการทุกวันเว้นวันอาทิตย์ที่ขอหยุดพักผ่อน ส่วนวันปกติเปิดกันจนถึง 2-3 ทุ่ม

ในเมืองปัตตานียังมีอีกสถานที่ที่เป็นที่พบปะพูดคุย พร้อมจิบชาชัก โรตีสีหลากหลายใน ลานลีลาวดี โรงแรมซี.เอส.ปัตตานี ที่มีทั้งลานกลางแจ้งและในร่ม โดยมีชุ้มชาชักเป็นจุดเด่นและมาก ด้วยฝีมือและรสชาติ ลานลีลาวดีจะเต็มไปด้วยผู้คนในช่วงบ่ายแก่ๆ ที่แดดร่มลมตัก โตะกว้าง เก้าอี้นั่งสบายทำให้การพูดคุยแต่ละโต๊ะเป็นไปอย่างออกรส นั่งกินนั่งคุยกันได้จนพลบค่ำ ส่วนใหญ่เป็นลูกค้าที่มาอบรม สัมมนา และเขาพักในโรงแรม รวมทั้งคนที่นัดพบกันด้วยธุระต่างๆ นับว่าเป็นลานแห่งการพูดคุยที่ถูกรักใจหลายคนเป็นอย่างดี

ร้านน้ำชาหรือลานเหล่านี้จึงถือเป็น “พื้นที่ปลอดภัย” ที่เอื้อต่อการพูดคุยของทุกกลุ่มคน เป็นพื้นที่แห่งสันติที่ทุกคนปรารถนา และอยากให้อยู่

2) วิถีรอมฎอน

การถือศีลอดเป็นหลักปฏิบัติในศาสนาบัญญัติ 1 ใน 5 ประการของอิสลาม คือ 1) นบ์ถือพระเจ้า (อัลลอฮ์) องค์เดียว และนบีมูฮัมมัด **ﷺ** เป็นศาสนทูตคนสุดท้าย 2) ดำรงละหมาด 3) บริจาคทาน 4) ถือศีลอด คือ เดือนแห่งการถือศีลอด เรียกว่า "เดือนรอมฎอน" 5) บำเพ็ญฮัจญ์ที่นครมักกะฮ์

รอมฎอนเป็นเดือนที่จูงใจให้ผู้ศรัทธาทำความดีมากยิ่งขึ้นกว่าเดือนอื่นๆ และเป็นเดือนแห่งการฝึกตน อดอาหารและน้ำดื่มในช่วงเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกดิน รวมทั้งอดทนต่อสิ่งรอบตัว หยุดทำความชั่ว และออกห่างจากสิ่งหรือคนที่จะชักนำเราไปสู่การฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้า ไม่ว่าจะโดยประสาทสัมผัสใด ทั้งมือ เท้า ตา หู ปาก ถือได้ว่ารอมฎอนเป็นเดือนแห่งการอบรมจิตใจ รวมทั้งจะได้รับความยากลำบากของคนที่ยากไร้ด้วย

ช่วงเดือนรอมฎอนของทุกๆ ปี บรรยากาศตอนเช้าๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเจียบเงามาก ร้านอาหารส่วนใหญ่จะปิด เพราะเป็นช่วงเวลาของการถือศีลอด แต่เมื่อตกเย็นผู้คนจะพากันออกมาจับจ่ายซื้อของตามตลาดที่เปิดขึ้นทั่วพื้นที่ ยิ่งในเดือนรอมฎอนนี้จะมีอาหารทั้งคาวหวานหน้าตาแปลกๆ มาวางขายเป็นจำนวนมาก หลังละศีลอดในแต่ละวัน (หลังพระอาทิตย์ตกดิน) ผู้คนทั้งชายหญิงต่างมุ่งหน้าไปยังมัสยิด และทุกมัสยิดจะเต็มไปด้วยผู้มีจิตศรัทธาเพื่อร่วมกันละหมาดอย่างที่มีสยิดกลางปัตตานี ผู้คนจะไปกันจนล้น เป็นภาพที่หาดูได้ยากมาก มีเพียงเดือนรอมฎอนเท่านั้นที่เป็นเช่นนี้ ดังภาพที่ 6.2

ภาพที่ 6.2 วิธีรอมฎอน

ที่มา (<http://iikc.mict.go.th>)

3) วิธีปอเนาะ

ในสังคมของจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จัดเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Culture diversity) ความหลากหลายนี้ครอบคลุมถึงเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ศาสนา และความเชื่อ

ด้านการศึกษาของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ มีสถาบันศึกษาอิสลามที่เก่าแก่ที่สุด และมีบทบาทมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เรียกว่า "ปอเนาะ"

ปอเนาะเป็นศูนย์รวมทางอัตลักษณ์ของชาวมลายูมุสลิม เป็นสถานศึกษาเรียนรู้คู่กับสังคมมุสลิมไทยมากกว่า 500 ปี ปอเนาะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลง ที่เปรียบเสมือนกับเกียรติและศักดิ์ศรีที่อยู่คู่บ้านคู่เมืองของชาวมลายูมุสลิม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง การปกครองหรือเศรษฐกิจ แต่ปอเนาะก็ยังคงอยู่ในสังคมของชาวมลายูมุสลิมมาโดยตลอด

วิถีการศึกษาชายแดนใต้ จะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่อื่น โดยเฉพาะระบบการศึกษา ระบบการศึกษาในพื้นที่ นอกจากจะมีระบบการศึกษาภาคสามัญทั่วไป (ซึ่งหมายถึง อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา) ในท้องถิ่นยังมีระบบการศึกษาภาคศาสนาที่เรียกว่า ระบบตาดีกา (ระดับอนุบาลเด็กเล็ก) ระบบซ็อกอเลาะฮ์ (เรียนศาสนาในระดับประถม เรียนหลังเลิกเรียนภาคสามัญในวันธรรมดาหรือเรียนเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์แล้วแต่ชุมชน) ระบบปอเนาะ (เรียนได้ตลอดชีวิต) ระบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งแบ่งการศึกษาศาสนาออกเป็น สาม

ระดับ ระดับอับตีดาอ์ (ชั้น 1-4) ระดับมุตาว์ตลิต (ชั้น 5-7) และระดับชานาวี (ชั้น 8-10) โดยศึกษาควบคู่ไปกับวิชาสามัญในระดับมัธยมศึกษา (ม.1-6) และสุดท้ายคือ ระดับกุลลียะฮ์ คือ ระดับคณะของวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย เช่น วิทยาลัยอิสลามศึกษาหรือวิทยาลัยอิสลามยะลา เป็นต้น

ระบบการเรียน ศาสนาซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่าปอเนาะ ที่มีอยู่ในสถานที่ต่างๆ ในมาเลเซีย นับเป็นระบบที่ได้รับการถ่ายทอดไปจาก ปัตตานี ซึ่งเป็นแหล่งสอนศาสนาที่ชาวมุสลิมได้จัดตั้งขึ้น ระบบการสอนแบบนี้เลียนแบบจากระบบพระสงฆ์ใน พระพุทธศาสนา เพราะเป็นการศึกษาค้นคว้าหลักศาสนาที่พยายามปลีกตัวออกห่างจากสังคมอันสับสนวุ่นวายนี้ สามารถพูดได้อย่างเต็มปากว่า ระบบการสอนแบบปอเนาะไม่เคยปรากฏขึ้นเลยในประเทศกลุ่มมุสลิม แน่แน่นอนที่สุด มลายูได้รับอิทธิพลไปจาก 3 จังหวัดชายแดนใต้ สถาบันปอเนาะที่กล่าวนี้ บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามเป็นผู้สร้างขึ้น และตั้งตนเป็นเกจิอาจารย์ เรียกว่า โต๊ะครู ทำการอบรมสั่งสอน เผยแพร่ศาสนา โดยมิได้รับค่าตอบแทน เพียงเพื่อผลบุญในปรภพ และเกียรติคุณจากการยอมรับของสังคมมุสลิม" (อับดุลชะกูร์ บินฮาฟีอี๋ ดินอะ, 2550)

ภาพที่ 6.3 วิธีปอเนาะ

ที่มา: <http://lanpanya.com/jogger/?p=1085>

3. วิธีการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ

การนำเสนอวิธีการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจนั้น ได้นำเสนอผ่านรูปแบบการประกอบอาชีพต่าง ๆ ของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ดังนี้

การดำรงชีพของคนพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีหลากหลายอาชีพ แต่ในวิถีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ยุคเก่าจนถึงในยุคปัจจุบัน กลายเป็นวิถีแห่งอาชีพที่ดำรงอยู่ให้เห็นเรื่อยมา จึงขอยกอาชีพหลักสำคัญที่แสดงถึงความเป็นวิถีของคนในพื้นที่แห่งนี้

3.1 การทำปลากะตักตากแห้ง

ปลากะตักตากแห้ง: “ปลากะตะ” เป็นชื่อปลาที่เรียกกันในหมู่บ้านชาวประมงและหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นปลาชนิดเดียวกับปลาไส้ตัน นำมาทำเป็นปลาดกแห้ง เรียกว่าปลา “กะตะ” หรือ “กะตัก” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 หมู่บ้านชาวประมงหลายแห่งตามเส้นทางชายฝั่งทะเลจากอำเภอยะหริ่ง อำเภอปะนาเระ ไปจนถึงอำเภอสายบุรี จะมีการทำปลา “กะตักแห้ง” ตลอดระยะทางโดย คัดขนาดปลาไส้ตัน 3 ขนาด คือ ขนาดเล็กสุด ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ นำไปล้างให้สะอาดต้มกับเกลือให้สุกใช้ตะแกรงตักขึ้น นำไปตากแดดให้แห้ง ถ้าแดดจัด 1 วัน ก็เพียงพอ นำบรรจุในภาชนะปลากะตักมักทำกันในหน้าแล้งแดดจัด ปลาที่ได้จะมีรสและกลิ่นน่ารับประทาน ปัจจุบันได้มีการนำปลากะตักมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป และเป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้จังหวัดเป็นจำนวนมาก ดังภาพที่ 6.4

ภาพที่ 6.4 ปลากะตักตากแห้ง
ที่มา (<http://iikc.mict.go.th>)

3.2 การทำปลากะตักตากแห้ง

การทำนาเกลือ การทำนาเกลือที่ปัตตานี มีมานานหลายร้อยปีมาแล้ว แต่ไม่ได้มีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เพียงแต่เล่าต่อๆ กันมาหลายชั่วอายุคน สมัยโบราณเกลือมีความสำคัญต่อชุมชน เกลือเป็นสิ่งจำเป็นในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชน ในภาคใต้มีนาเกลือแห่งเดียวที่ปัตตานี ปัจจุบันพื้นที่นาเกลือบางส่วนได้แปรสภาพเป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เป็นย่านที่อยู่อาศัย และบางส่วนเปลี่ยนเป็นนากุ้ง ดังภาพที่ 6.5

ภาพที่ 6.5 การทำนาเกลือ

ที่มา (<http://iikc.mict.go.th>)

3.3 การทำลูกหยี

การทำลูกหยี ต้นหยีเป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง เมื่อโตเต็มที่จะมีเนื้อไม้สีดำแข็งแกร่ง ขนาดต้นสูง 50-100 ฟุต ออกผลเป็นพวงช่อประมาณ 50-100 ลูก ตรงส่วนยอดของกิ่งก้านขนาดลูกเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 เซนติเมตร ตรงส่วนยอดของกิ่งก้าน เมื่อสุกมีรสเปรี้ยวๆ หวานๆ มีเมล็ดใน 1 เมล็ด ลักษณะแข็ง มีเนื้อนุ่มหุ้มเมล็ด มีเปลือกนอกเปราะเปรี้ยม เมื่อสุกจะมีเปลือกสีดำ ต้นหยีมีมากทางภาคใต้ตอนล่าง ภาคกลางเรียกว่า “เขลง” ภาคอีสานเรียกว่า “นางดำ” ภาษามลายูถิ่นปัตตานี เรียกว่า “กรันยี” ต้นหยีมีมากที่อำเภอยะรัง ชาวบ้านนำลูกหยีมาแปรรูปกลายเป็นอุตสาหกรรม โดยเอาลูกหยีที่แกะออกจากเปลือกแล้วห่อกระดาษแก้วออกจำหน่ายเรียกว่า “ลูกหยีแดง” ลูกหยีนอกจากผลิตเป็นลูกหยีแดงแล้ว ยังสามารถทำเป็นลูกหยีปรุงรส นับเป็นสินค้าที่ขึ้นชื่อและเป็นที่ยอมรับของฝากของจังหวัดปัตตานีอย่างหนึ่ง ดังภาพที่ 6.6

ภาพที่ 6.6 ลูกหยี

ที่มา (<http://iikc.mict.go.th>)

3.4 การทำบูดู

การทำบูดู เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่คิดค้นเพื่อเป็นวิธีการเก็บรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นที่เหลือใช้ให้เก็บไว้บริโภคได้ยาวนาน เนื่องจากในอดีตยังไม่มีเทคโนโลยีที่ใช้ในการเก็บรักษาอาหารสดไว้ใช้เป็นระยะเวลานานๆ โดยเฉพาะอาหารทะเลประเภทปลาจึงนำมาผสมเกลือหมักไว้ใช้รับประทานซึ่งมีลักษณะการทำคล้ายน้ำปลา น้ำบูดูสายบุรีมีชื่อเสียงมายาวนานและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เนื่องจากปลีกด้วยปลาไส้ตัน (ปลากะตัก) และปลาเล็กผสมกับเกลือในอัตราส่วนที่เหมาะสมและใช้ระยะเวลาการหมักที่พอเหมาะเพื่อให้ได้น้ำบูดูที่ใส รสชาติหอมอร่อยใช้รับประทานกับผักต่างๆ ปัจจุบันได้ส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศคือ มาเลเซีย มีทั้งขายส่งและปลีกเป็นหนึ่งในตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (one Tambon one Product) ของหมู่ 2 ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี หมู่ 4 ตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ดังภาพที่ 6.7

ภาพที่ 6.7 การทำบูดู

ที่มา (<http://iikc.mict.go.th>)

3.5 การเลี้ยงนกเขาชวา

การเลี้ยงนกเขาชวา (นกเขาเล็ก) นกเขาชวา หรือนกเขาเล็ก เป็นนกเขาประเภทหนึ่ง จัดอยู่ในวงศ์ Columbidae นกเขาชวาอยู่ในสกุล *Geopelia striata* Linnacus มีชื่อในภาษาอังกฤษว่า Zebra Dove มีสีเคคาล้ำมีขนาดลำตัวยาวประมาณ 8-9 นิ้ว ในภาษามลายูเรียกนกเขาชวาว่า “บุงรังตีเต” แหล่งนกเขาชวาพันธุ์ดีที่พบใน 5 จังหวัดภาคใต้ คือ สตูล สงขลา ยะลา นราธิวาส และปัตตานี ปัจจุบันจังหวัดปัตตานี มีแหล่งนกเขาพันธุ์ดี มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักแก่นักเล่นนกทั้งในและต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน สิงคโปร์ โดยการนำนกตัวๆ ออกสนามแข่งขันประเภทเสียง ตั้งแต่เสียงเล็ก กลางใหญ่ ดังภาพที่ 6.8

ภาพที่ 6.8 การเลี้ยงนกเขาชวา

ที่มา (<http://iikc.mict.go.th>)

บทสรุป

วิถีชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่เป็นวัฏจักรของชีวิต ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน และมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างแยกไม่ออก สำหรับสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของคนในสังคม เป็นไปตามวิถีแห่งวัฒนธรรมประจำพื้นที่แต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ที่มีวิถีชีวิตที่หลากหลายตามความเป็นพหุวัฒนธรรม และยังคงดำรงความเป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิตอย่างนั้นเรื่อยมาจนถึงในปัจจุบัน แม้อัลเวลาหรือสถานการณ์ต่างๆ จะแปรเปลี่ยนไป

วิถีชีวิตสำคัญที่พบไม่ว่าจะเป็นวิถีการประกอบอาชีพ ที่สำคัญและโดดเด่น ดังตัวอย่างการผลิตสินค้าประจำถิ่นเพื่อค้าขาย อาทิ น้ำบูดู การเลี้ยงนกเขาชวาเป็นวิถีทางสังคมที่สะท้อนผ่านร้านน้ำชาซึ่งเป็นแหล่งพบปะของผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ วิถีแห่งศาสนา เมื่อเข้าสู่เดือนแห่งรอมฎอน เป็นต้น เหล่านี้คือวิถีชีวิตของผู้คนที่นี่ คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลาย และอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน มีทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิม นับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของพื้นที่ ที่แตกต่างจากสังคมไทยในภูมิภาคอื่น ๆ หลายประการ สังคมไทยในสามจังหวัดชายแดนใต้ ดำเนินวิถีชีวิตร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตลอด

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายแนวคิดและความสำคัญของวิถีชีวิต
2. จงอธิบายการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสมัยอดีตได้
3. จงอธิบายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันได้
4. จงอธิบายวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของผู้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันได้
5. วิเคราะห์และอธิบายความเกี่ยวข้องของวิถีชีวิตกับการพัฒนาในสังคมพหุวัฒนธรรม พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2549). **สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ธวัชชัย พีชผล. (2549). **รักในหลวงต้องทำเพื่อในหลวง**. กรุงเทพฯ: Read & Share.
- ธีราพร ทวีธรรมเจริญ. (2553). การเรียนรู้วิถีชุมชนจากแนวคิดในทฤษฎีโครงสร้างทางสังคมและทฤษฎีชุมชน. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย** 30, 1 (ม.ค.-มี.ค.) 104-116.
- ณัฐชуда วิจิตรจามรี. (2553). **การสื่อสารในองค์กร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นันทพร ศรีสุทระ. (2544). **วิถีชีวิตชุมชนกับการเกิดโรคเบาหวาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านจัว ตำบลสมัย อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญสนอง บุญโยทยาน. (2515). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2538). **การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พวงเพชร สุรัตนกวีกุล. (2544). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัศมี ดาโอ๊ะ. (2559). **วัฒนธรรม สามจังหวัดชายแดนใต้**. เข้าถึงได้จาก <http://rasmeedaoh.blogspot.com/> สืบค้นเมื่อวันที่ [28 พ.ค. 2559].
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2539**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ศูนย์ส่งเสริมงานวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมเชิงพานิชย์ด้านอุตสาหกรรม ICT. (2559). **วิถีชีวิตชุมชน ประมงแหลมบก ตำบลบานา อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี**. เข้าถึงได้จาก <http://iikc.mict.go.th/iir/content/> [สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พ.ค. 2559].
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). **เพื่อความสุข**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 1. (2559). **วิถีชีวิตมนุษย์โบราณในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. เข้าถึงได้จาก http://region1.prd.go.th/ewt_news.php?nid=5990 [สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พ.ค. 2559].
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). **สังคมไทยและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุมาลี หวังพุฒิ. (2546). **วิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา**. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- อับดุลชชะกูร์ บินซาฟิอีย์ ดินอะ. (2559). การพัฒนาปอเนาะชายแดนใต้ ท่ามกลางกระแสการก่อการร้ายภาคใต้. <https://prachatai.com/journal/2007/03/12156> [สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พ.ค. 2559].
- อารีฟิน บินจิและคณะ. (2550). ประวัติศาสตร์และการเมืองในโลกมลายู. ปัตตานี: มูลนิธิวัฒนธรรมอิสลามภาคใต้.
- O'Brien, M.J. (1976). **The Care of the Aged. (copy right)**. Saint Louis: The C.V. Mosby Company.
- Singer, J.E. (1982). The Need to Measure Life Style. **International Review of Applied Psychology**, 31 : 303-315 ; 1982.
- Webster, Merriam. (1994). **Webster's New World Dictionary of American English**. 3rd. New York : Prentice Hall.
- WHO. Health Education Unit. (1986). Lifestyle and Health. **Social Science and Medicine**. Vol. 22 No. 2 : 117-124.
- Kulbock, P.P., Earls F.J., and Montgomery A.C. (1988). Life Style and Patterns of Health and Social Behavior in High-risk Adolescents. Chicago : Advances in Nursing Science.
- Shultz, C.m.s. (1984, June). "Life Style Assessment: A Tool for Practice "Nursing Clinics of North America." **Nursing Research**. 19(2): 271-289.
- Walker, et al., (1990, March). "A Spanish Language of the Health Promotion Lifestyle." **Nursing Research**. 39(30): 258-273.